Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2012 жыл 15-чи май, геуюргe кюн. № 87 (19008)

Багъасы 3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ЖАРСЫУ

Арсен Каноков аварияда ачыгъан сабийлени больницада жокълагъанды

Къабарты-Малкъарны Башчысы Арсен Каноков бла Ставрополь крайны губернатору Валерий Зеренков тюнене эртенликде Пятигорскени ара больницасына барып, Эльбрус районну Тырныауз шахарындан Иноземцевону къатында аварияда ачыгъан сабийле не халда болгъанларын кёргендиле. Ала палаталагъа кирип, гитче саусула бла сёлешгендиле, терк сау болуп,юйлерине къайтырларын сюйгенлерин билдиргендиле. Сабийлени ата-аналары эки оноучугъа да ставропольчу медиклени бла къутхарыучуланы юслеринден кёп махтау сёзле айтхандыла.

-Ол бек уллу къыйынлыкъды. Къутхарыу ишле къуралыулу бардырылгъанларын биз барыбыз да кёргенбиз. Ставрополь крайгъа, москвачы специалистлеге, сабийлени ара шахаргъа эльтирге самолет берген МЧС-ге да бек ыразыбыз, сау болсунла. Барысы да бир да болмагъанча терк эмда тынгылы ишлегендиле.Балаларбызны къутхарыргъа къатышханланы барысына да республиканы башчыларыны атларындан,кесим энчи да уллу ыспас этеме. Сабийле барысы да аягъы юсюне боллукъларына ийнанама. Ёлгенлери, ачыгъанлары болгъан юйюрлеге не жаны бла да эс тапдырлыкъбыз,- дегенди Къабарты-Малкъарны Башчысы.

Ол дагъыда аварияны сылтаулары тинтиле тургъанларын билдиргенди. «Аны ючюн деп право низамны сакълаучу органла бла бирге ишлеуню координация совети къуралгъанды. Быллай бушуулу иш къалай бла болгъанын ачыкъламай къоярыкъ тюйюлбюз»,-деп къошханды.

Ставропольну губернатору уа аналаны жапсарыргъа кюрешгенди. Пятигорскени шахар больницасында медицина болушлукъ бийик даражада болгъанына ийнандыргъанды.

Больницаны арбазында КъМР-ни Башчысы сабийлени аталарына бла аналарыны къатларына баргъанды эмда бу бушуулу ишге бек жарсыгъанын айтып, не болушлукъ керек болгъанын соргъанды. Ата-анала крайны,республиканы, Эльбрус районну да оноучуларына, врачлагъа да ыразылыкъларын билдиргендиле. Ол Каноков не керек эсе да КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосуна билдиригe боллукъларын айтханды, анга сабийлени халларына дайым да кёз-къулакъ болуп турургъа,аланы багъыуларына не жаны бла да себеплик этергe буюрулгъанын чертгенди. «Москвагъа эльтирге кереклике бар эселе, биз алай этергe хазырбыз»,- деп сёз бергенди.

КъМР-ни саулукъ сакълау министрини къуллугъун толтургъан Анатолий Канцалиев сабийлени саулукъларындан хапар айтханды. «Ачыгъанланы халлары эртенликге игиге айланнганларын кёргенбиз. Сабийле, къоркъгъандан, армау болуп тура эдиле,азаздан кеслерине келгендиле. Бизни реанимобиллерибиз да мында,Пятигорскедеди. Ала саусузланы республикалы медучреждениялагъа, юйлерине жуууръукъгъа, кёчюрюргe хазыр болуп турадыла. Алай биз ставропольчу коллегаларыбыз айтханны этерикбиз, ала сабийле жолну кётюраллыкъларына ышандырсала, алып кетерикбиз. Ата-анала бла да психологла ишлейдиле, кёрген къыйынлыкъларын кётюрюрге болушадыла»,-дегенди ол.

Эльбрус районну администрациясыны башчысы Малкъарланы Аслан аварияны юсюнден хапар келгенлей окъуна, район администрацияда оператив штаб къуралгъанын билдиргенди. «КъМР-ни Башчысыны буйругъу бла ата-анала «Интурист» къонакъ юйде жашарча мадарла этилгендиле. Алагъа сабийлерин къачан сюйселе да кёрюрге онг бериледи»,- дегенди.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

КъМР -ни ПАРЛАМЕНТИНДЕ

Сабанла умутландырадыла

КъМР-ни Парламентини президиумуну кезиулю жыйылыуунда республикада жаз башы сабан ишле къалай баргъанлары сюзюлгенди. Кенгешни спикер Чеченланы Ануар бардырыгъанды.

Эл мюлк министрни орунбасары Казбек Коков келтирген шартлагъа кёре, республикада сабан ишле 300 минг гектар жерде бардырыладыла. Андан 70 минг гектарда кюзлюкле себилгендиле. Биогюнлюкден битимлени 95 проценти иги халдады. «Быйыл жаз башы 20-25 кюннге кечирек башланнгану ючюн сабан ишлени эки сменнге бардырыргъа тюшгенди», - дегенди.

Жерчилик бла кюрешгенле байтирликни урлукъла бла жалчытылыннгандыла, ала районну хауа болумларыны кёре юлешиннгендиле, энди семиртгичле келтириу жаны бла мадарла этиледиле. Битеу мюлклеге 50 минг минерал семиртгич керекди.

Докладны айтханга кёре, сабан ишледе юч минг трактор, 2,5 минг башха эл мюлк техника хайырланылады. Битеу да бирге 8,7 тонна отлукъ материалла керекдиле, ол санда 6 минг тонна дизель отлукъ, 2,7 минг тонна бензин. РФ-ни Эл мюлк министерствосу РФ-ни отлукъ жаны бла министерствосу бла этген келишимге кёре, республикагъа льгота багъала бла (бир литри 18 сом турлукъду) 2,96 минг тонна отлукъ келтирилликди. «Кюнню халы къойса, сабан ишлени 15-чи майгъа бошар муратыбыз барды», - дегенди Казбек Коков.

Чеченланы Ануар республикада сугъарыучу система не халда болгъанын соргъанды. Министрни орунбасары айтханыча, аны жангыртыу жаны бла программа жарашдырылгъанды, алай ол кимни иелигинде болгъаны тохташдырылгъанчы, ишни башлар амал жокъду. Спикер Тёгерекдеги къудуретни къорулау министерство бир ненча жыл мындан алгъа системаны узунлугъуну эм халыны юсюнден информация жыйгъанын эсгертгенди. «Россей Федерацияда сугъарыу системаны жангыртыу жаны бла программа жарашдырылады. Бу вопрос бек магъаналыды, аны тамамларгъа керекди», - дегенди Чечен улу.

Парламентни башчысы Эл мюлк министерство федеральный бюджетден къаллай бир субсидия алгъанларын билирге сюйгенди. «Былтыр ол эки миллиард сом тенгли бир эди. Быйыл а Парламент 2,4 миллиард сом алыргъа эркинлик бергенди, аны ючюн ыразылыгъымы айтырыкъ эдим», - дегенди Коков.

Чеченланы Ануар докладчыгъа толу хапар билдиргени ючюн ыспас этгенди эмда Эл мюлк министерство республиканы агропромышленный комплексин айнытыугъа уллу кыйын салгъанын чертгенди.

Басмагъа **ТИКАЛАНЫ Фатима** хазырлагъанды.

Эл мюлк

Урлукъла ахшы жерге тюшедиле

Бизни республикада жаз башында сабан ишле биогюнлюкде кыстау барадыла. Эл мюлк товарла чыгъарыучула онунчу майгъа жазлыкъланы 80 процентин себип бошагъандыла. Ол а 172 минг гектар жер болады, деп билдирганди Къмр-ни Эл мюлк министерствосуну пресс-службасындан.

Ол санда 70 минг гектар жерге нартюх себилгенди, жазлыкъ арпа сегиз минг гектар чакълы жерге салынгнанды, чеплеу а 22 минг гектаргъа. Тахта кёгетлени биогюнлюкге онсегиз минг гектар жерге салып бошагъандыла, картофну уа онтёрт минг гектаргъа.

Быйыл урлукъ себиу иш былтырдан зсе теркирек барады, нек дегенде эл мюлкде урунгганла анга иги хазырланнгандыла, кюнню халы да себеплик этеди. Ишлени барысын да юсюбюздеги айны онбешине бошаргъа умут этедиле.

Бизни корр.

КОЛЛЕГИЯ

Къурулушха - жангы технологияла

Озгъан жыл Къабарты-Малкъарда хайырланыргъа 272 минг квадрат метр жашау журтла берилгендиле. Аны юсюнден КъМР-ни къурулуш эм архитектура министри Артур Мамиев бу ведомствода болгъан коллегияда айтханды. Жыйылыугъа Правительствону Председатели Иван Гертер, бир къауум министерстволаны бла ведомстволаны келечилери эм районланы башчылары къатышхандыла.

Артур Мамиев былтыр къурулушда урунгган организацияла 5,4 миллиард сомгъа жууукъ иш тамамлагъанларын белгилегенди. Ёсюм, 2010 жыл бла тенглешдиргенде, 23 процент болгъанды. Былтыр, министр айтханнга кёре, проектлени этергe, къурулушха эм жангыртыу ишлени бардырыргъа федеральный эм республикалы бюджетледен юч миллиард сом чакълы жиберилген эди.

Социальный ёёлюмде эм жашау журт - коммунальный мюлкде да кёп ишле этилгендиле: Прохладна районну бир къауум эллеринде бла станицаларында суу ызла жангыртылгъандыла, Урванны бла Алтуд элни жангы микрорайонлары, сора Быллымны бир орамы газ бла жалчытылыннгандыла. Черек бла Урван районда бир ненча километр электрокюч ызла алышыннганыны юсюнден да айтханды А. Мамиев.

«Саулукъ сакълау объектлени жангыртыу» деген программа бла Къашхатауда, Нарткъалада эм Александровская станицада больницалагъа эм Нальчикде республикалы сабий клиника больницагъа да тынгылы ремонт этилгенди. Анзорейде жангы школ ишленгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Ачыулу иш

ЧЕЧЕНЛАНЫ Ануар :

Ол республиканы хар адамыны да къайгъысыды

Ставрополь крайда Иноземцево поселканы къатында болгъан аварияда бизни адамларбызы ёлгенлерине жарсып, КъМР-ни Парламентини Председатели Чеченланы Ануар ол Къабарты-Малкъарда жашагъан хар адамны да бушуууду,дегенди. «Ата-аналаны жюреклерин жапсарырча сёзле табаргъа бек сюе эдим, алай аланы тапхан бек къыйынды. Баласын тас этгенден уллу къыйынлыкъ, бушуу да жокъду. Манга да, республиканы хар адамынача, фахмулу сабийлерибизни ёлгенлери бек ачыу тийгенди»,-деп къошханды ол.

Спикер ёлгенлени жууукъларына бла ахлуларына къайгъы сёз бергенди, ачыгъанлагъа уа терк окъуна аягъы юсюне болуп, юйлерине сау-саламат къайтырларын сюйгенин билдиргенди. Республиканы Парламенти уа алагъа не жаны бла да себеплик этер ючюн къолундан келгенни аямазлыгъын айтханды.

Чеченланы Ануарны аты бла СКФО-ну субъектлерини законла чыгъарыучу органларына башчыларындан бушуу телеграммала келгенлей турадыла. Ингушетия Республиканы Халкъ Жыйылыуну председатели Мухарбек Дидигов депутатланы атларындан, кеси энчи да «Арабеск» ансамбльни тепсеучюлери ёлгенлерине бушуу этгенин билдирип, къайгъы сёз бергенди. «Бу къыйынлыкъгъа жарсымай киши да къаралмаз тюйюлдю. Биз ёлгенлени ахлулары бла бирге ачыу этебиз. Ачыгъанла да терк окъуна сау болурларына ышанабыз»,-деп жазгъанды ол.

Бушуу телеграммала дагъыда келгенлей турадыла.

Екатерина ТОЛАСОВА, КъМР-ни Парламентини Председателини пресса секретары.

Элбрус районну бюгюн бушуулу кюнюдю

2012 жылда 13-чю майда Ставрополь крайны Иноземцево поселкасы къатында болгъан аварияда Тырныауз шахарны искусстволарыны Абайланы Солтанбек атлы сабий школунда ишлегенле эмда окъугъанла ёлгендиле. Республиканы Башчысы Арсен Канаковну буйругъу бла районну администрациясында аланы асырау жаны бла комиссия къуралгъанды. Анга администрацияны башчысы Малкъарланы Аслан башчылыкъ этеди.

Тырныауузда искусстволаны сабий школунда болгъан «Арабеск» ансамбль 13-чю майда Железноводск шахаргъа жаш фахмулуланы «Легенды Кавказа» битеуроссей конкурсларына къатышыр ючюн бара тура эди. Авариясы кезиуюнде школчула Этезланы Лейля бла Къочхарланы Талифа эмда искусстволаны школуну директору Людмила Къайчуева бла ансамбльни художествоелу башчысы Юлия Майборода ёлгендиле. Онбеш сабий бла водитель да ачыгъандыла, ала больницагъа жетдирилгендиле.

Малкъарланы Аслан республиканы Башчысы бла Пятигорскеде ачыгъан сабийле жатхан больницада тюбешгенди. Ала экиси да аланы ата-аналары бла да сёлешгендиле. КъМР-ни Башчысыны пресс-службасы билдиргеннге кёре, алайда окъуна керекли ачха болушлукъ этилгенди. Сабийлени ата-аналары «Интуристде» турлукъдула. Ол кьоранчланы Арсен Каноков кеси боюнуна алгъанды.

Лейля бла Талифа тюнене асыралгъандыла. Ёлгенлени жууукъларына къайгъы сёз берирге район эм шахар администрацияланы аппараты, районну педагоглары да баргъандыла.

15-чи май Элбрус районну администрациясыны башчысыны оноуу бла бушуу кюнюге саналады.

Алиса ТАРИМ, Элбрус районну администрациясыны пресс-секретары.

Митинг

Миллетни кюмюш ёнлю жырчысы

Тюнене Къулийланы Къайсын атлы малкъар къырал драма театрны арбазына кёпле жыйылгъан эдиле. Ала КъМР-ни сыйлы артисти, фахмулу жырчы, аны ауазы бла бир ненча тёлю ёсген Беппайланы Маштайны жашы Сергейни ахыр жолгъа ашырыргъа сюйгенле эдиле. КъМР –ни Правительствосундан, Парламентинден келгенле, артистле, Сергейни жууукъ - ахлулары, аны жырларын эслеринде тутханла – бары да Беппай улуну ахыр кере кёрюрге, анга хурметлерин билдиригe излегендиле.

Баям, Беппайланы Сергейни атын эштенлей, аны таныгъанланы «Нальчик кечелени» ариу макъамы, къара мыйыкълы, жырда айтылгъанлай, «кёзлери кёзюр ойнагъан» жашны эсгергендиле. Жырчыны чынты артист сыфаты кесине тартханды, къараучу аны тынгылап турургъа сюйгенди.

Совет Союзну заманында радиону кючю, магъанасы да уллу болгъанда, таулу элледе, шахарлада бийик юйледе, узакъ тау жайлыкълада да Сергейни ауазы эшитилгенди. Тангларын кёпле, анга тынгылай, атдыргъандыла. Ол кеси да, къырлны тюрлю – тюрлю шахарларында, тыш къыраллада да болуп, Къабарты – Малкъарны атын иги бла айтдыргъанды. «Гапалауну» уллу заллада жырлап, малкъарлыланы бурунгу халкъ жырлары бла шагъырей этгенди.

Ахыры 3-чю бетдеди.

Жыйылыу

Абаданла Интернетге итинедиле

КъМР-ни Жамауат палатасында «Ветеранланы, инвалидлени, пенсионерлени ассоциациялары» регионла аралы жамауат организацияны жыйылыуу болгъанды. Анда сёз «Созидание» социальный айнытыу араны, «Регионла аралы байламлыкъла жюрютюу эм жамауат башламчылыкъларгъа болушлукъ этиу ара» автономный коммерциялы болмагъан организацияны болушлукълары бла «Бабушка-онлайн», «Дедушка-онлайн» социальный миллет программаны чеклеринде Нальчикде абаданлагъа бла сакъятлагъа хакъсыз компьютер курсланы ачылыуну юсюнден баргъанды.

Тюбешиуню ача, ассоциацияны вице-президенти Николай Тесалов бюгюнлюкде адам, жыл саныны къарамай, жашау бла тенг айныргъа кереклилигин чертгенди. Анда информация-коммуникация технологияланы магъаналары уллуду. Бусагъатда демография болум былайды-къыралда, битеу дунияда да уллайгъан адамланы саны ёсе барады. Пенсионерле компьютер эм Интернет бла ишлей билмегенлери себепли алагъа керекли юридический, законодательный, социальный информацияны заманында алмайдыла. Аны бла байламлы властьла хар инсан да информацияны тири хайырланыргъа онгла къураргъа тийишлидиле, деп белгилегенди ол.

Николай Иванович энчи эс тёлюлени аралырында байламлыкъла юзюле баргъанларына бургъанды. Ол санда информацияны жаны бла да. Таматала жангылыкъланы газетледен, радиодан, телевидениядан биледиле, жаш тёлю уа - Интернетден. Ол а бир бирни ангылауну къыйын этеди. Николай Тесаловну оюмуна кёре, ата-аналаны, абаданланы компьютер технологияла бла ишлерге юйретиу бу проблеманы тамамларгъа, кёплеге уа иш табаргъа да болушурукъду. Ассоциацияны бу жаны бла сынамы уллуду. Алай бла Къабарты-Малкъаргъа да бу башламчылыкъ хайыр келтириргe деп ышанама, дегенди ол. Ол регионда проектни Алийланы Элдар бардырлыгъын билдиргенди. Андан сора, жыйылгъанла Россейни шахарларында бу программагъа кёре юйретиу араланы ачылыуларыны, аланы ишлерини юсюнден видеороликге къарагъандыла. Жангыз да Санкт-Петербургда аллай 21 ара барды, анда жарым жылны ичинде 1 500 пенсионер компьютерге юйреннгендиле. Проектни энчилиги уа, абаданлагъа лекцияланы жаш адамла бередиле, алагъа тюрлю-тюрлю программала бла, Интернет бла къалай ишлергe кереклисин кёргюзтедиле. Таматала кеслери да курсларгъа сюйюп жюрюйдюле, кёл салып окъуйдула.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Билдириу

Жазылыуну онкюнлюгю

Хурметли окъуучула!

10-чу майдан башлап 20-чы майгъа дери Жазылыуну декадасы бардырылады.

Ол кезиуде сизни 2012 жылны экинчи жарымына «Заман» газетге эм башха изданиялагъа льгота багъалары бла жазылыргъа онгуз болмукъду.

Ычхындырмагъыз бу иги амалны. Связьны битеу почта бёлюмлеринде сакълайдыла сизни.

Бизни индексибиз - 51532

Къурулушха - жангы технологияла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Къабарты-Малкъарда онжеги миллион сом чакълы бирге онбир сертификат берилгенди. Бюгюнлюкде министерствода аллай документле бла юй къоллу болургъа 65 юйюрню заявкалары барды. Аланы алтмыш бири жашау журтну сатыу-алыу келишимлерине этилген къоранчларына федеральный бюджетден 103 минг сом алгъанды. Былтыр дагъыда къошакъ халда «Жаш юйюрлени жашау журтла бла жалчытыу» программа бла 98 сертификат берилгенди.

Министерствода надзор иш къалай бардырылгъанына юсюнден да айтылгъанды. Къурулуш объектледе энчи департамент 576 тинтиу этгенди. Предприятияланы бир къауумларында норматив эм проект документацияларында болгъан бузукълукъла ючюн эм къурулушну жоруукълары тийишли толтурулмагъаны себепли инспекторла 131 протокол жазып, тазирле салгъандыла. Тинтиулеге кёре бузукълукъла асламысында къурулуш иш эркинликсиз бардырылгъанын кёргюзтедиле.

Коллегияда къурулушда уллу багъаланы юсюнден да айтхандыла. Келтирилген шартлагъа кёре, бир квадрат метр 2011 жылны ахырында 25,9 минг сом эди. Къурулуш ишлени багъалары ол жылны ичинде 3 процентге ёсгенди. Бёлюмде урунгланланы орта айлыкъ хакълары уа онбеш минг сом болгъанды.

Ахырында Мамиев министерство 2011 жылгъа белгиленген борчларын толтургъанын чертгенди, юсюбюздеги жыл жетишимли болуруна ышаннганын да билдиргенди. Быйыл биринчи сентябрьге хайырланыугъа бериллик керек объектле заманында эм качестволу этиликлерине да ышандыргъанды.

КъМР-ни къурулушчуларыны кеси кесине оноу этген (саморегулируемая) бириги улерини башчысы Эдуард Шихалиев бу организацияны быйлыгъ къалай ишлегенини юсюнден айтханды. Эсигизге салайыкъ: 2009 жылдан башлап къурулуш предприятияланы аллай бириги улеге кирирге борчлу этгенди. Аланы уа баш магъанасы былайды: энди аны къауумунда болгъан предприятияла бир бирлерини ишлерине жуаплы боладыла. Аны себепли этилген ишлени качестволары да игирек болуру баямды.

Бюгюнлюкде бу организацияны санында 207 къурулуш предприятие саналады. Аланы араларында борчларын толтурмагъанла да бардыла.

Иван Гертер къурулушха бла мекямланы жангыртыугъа къырал аслам ахча бергенин белгилегенди. Аны аялу эм жаланда керекли жерлеге къоратыргъа, бузукълукъ этген организацияланы уа жууапха тартыргъа кереклисин да чертгенди. Дагъыда ол жангы технологияланы хайырланыргъа, юйлени качестволу эм халкъны асламы алалырча ишлерге чакъыргъанды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Абаданла Интернетге итинедиле

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Бизни республикада да аллай ара ачылгъаны бла байламлы кесини оюмун Къабарты-Малкъарны жаш тёлюню ишлери жаны бла министри Султан Хажироко да айтханды. Ол таматала бла жаш адамла ишлериклери сёз тёлюге да хайырлы боллугъун чертгенди.

-Бизде тёлюле аралы байламлыкъла, кёп башха жерлеге ушамай, алыкъа кючлюдюле. Къарт аппала, аммала туудукълары бла бирге жашайдыла, ата-аналагъа аланы ёсдюрюрге, юйретирге болушадыла. Алай шёндюгю технологияланы билиу оп байламлыкъланы жангы даражагъа чыгъарлыкъды,-дегенди ол.

Султан Хажироко проектни къурагъанлагъа, аны жашауда бардырлыкълагъа да жетишимли болурларын тежегенди эм министерство алагъа болушургъа, ала бла бирге ишлерге да хазырлыгъын билдиргенди.

КъМР-ни Асламлы информация органланы ишлери жаны бла къырал комитетини башчысыны орунбасары Гыллыланы Ахмат бусагъатдагъы жашауну изламлерине кёре программа бек керек болгъанын белгилегенди. Ол комитет не жаны бла да болушургъун айтханды.

Жамауат палатада Жаш тёлю советни башчысы Нафиса Тхамокова программаны жарашдыргъанлагъа советни атындан ыразылыгъын билдиргенди. Абаданла кеслери да, быллай мероприятиялагъа эс буруп, жангы билим алыргъа итинггенлери бла жаш адамлагъа алгъа барыргъа, бир жерде тохтап турмазгъа юлгю бередиле. Ол дагъыда абаданла тургъан юйледе да быллай курсланы къурау иги боллукъ эди деген оюмун да айтханды.

Артда Николай Тесалов жыйылгъанланы проектни стратегиясы бла шагъырейлендиргенди. Аны баш борчу гражданланы башда айтылгъан категорияларны коммуникация байламлыкъланы кючлендириую юсю бла жашау болумларын игилендириудю, аланы тири жашау бардырыргъа кёлендириудю. «Бабушка-онлайн», «Дедушка-онлайн» социальный миллет программа юч проблеманы тамамларгъа деп жарашдырылгъанды: абаданла информацияны электрон халда алырча онгла къурау, пенсиячыланы Интернетни бла компьютерни хайырланыуда ангыламазгъа боллукъбуз деген бла байламлы къоркъууларын кетериу, тёлюле арада байламлыкъланы тохташдырыу.

Ахырында Къабарты-Малкъарны алгъынгы билим бериу эм илму министри Тёппеланы Магомет бла жаш тёлюню ишлери жаны бла министри Султан Хажироко къызыл лентаны кесгенديле, андан сора уа биринчи дерс башланнганды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

МАЛЧЫЛЫКЪ

Ара мюлкню къошларында

Черек районну Аттоланы Салихни атын жюрютген къумалы-къой заводунда малчылыкъ бёлюмню таматасы Чочайланы Сагъытди. Аны бла бирге ала къышлагъан жерлеринде, тургъан къошлада болдукъ. Сыртлада кютюп айланнган сюрюулеге къарасанг, къойладан эсе быйыл туугъан къозула кёпча кёрюнедиле.

Тёлю алыу тап, къоранчсыз баргъанын да айтды ол. Хар къойчу кёош бла мюлкню къорагъаны алты процентден кёп болмазгъа керекди.

Рахайланы Юсюп .

-Тёрт къойчу къошда юч минг малыбыз барды, якланы саны да 500-ге жетеди,-дейди Чочайланы Сагъыт. – Тау эллерибизде ара мюлкю болгъан, бизден сора, киши къалмагъанды. Бир заманда къыйын болгъан эсе да, шёндю малны багъасы чыгъады. Мюлкню къаллай бир къою бар эсе да, сюрюучюле да аллай бир къой тутадыла. Ол себеплен тюз бизни хакъыбызгъа къарал да турмайдыла.

Быйыл келмегенديле ансы, Чечен, Дагъыстан, Север Осетия -Алания республикаладан келип, жылгъа 200-300 як сатып алып тургъандыла. Ол кийик маллагъа жангыз туз ючюн къоранч этиледи. Къоншуларыбыз аны ангылап, андан жайгъандыла ол малланы.

Алгъын мюлклени чачханла шёндю бек чогъож болгъанларын кёребиз. Бюгюнлюкде уа жангыдан аланы къурагъа кёплени къолундан келлик тюйюлдю. Бу ай бошалыргъа жайлыкълагъа чыгъарыкъбыз, ары дери къошлагъа тынгылы ремонт этип бошарыкъбыз.

Къойчу къошну таматасы Рахайланы Масхут.

Битеу къошла юйюрлени бла ишледиле. Алада ишлегенле быладыла: Шыкъыда Чочайланы Зейитни жашлары Муслим, Мухадин, Мурадин, Мажит, Холамда жени къошдан биринде: Рахайланы Масхут жашлары Бекмырза, Юсюп, Эдуард, башхасында уа - Жаболаны Ислам, жашлары Азнор эм Амир. Тёрпонню къош а суу боюнундады. Анда да къарындашла Аттоланы Марат бла Руслан бир сюрюуге къарайдыла.

Якчы къошха Хочуланы Тамук башчылыкъ этеди. Бу кийик маллагъа жашлары Элдар, Мурат, Мухаммат бла къарайдыла. Алагъа бёрю, айыу да хата эте башлагъан эдиле. Жанылыланы малчыла кеслери думп этгенديле.

Мюлкде якла, къойла да къумалылагъа саналадыла, ол себеплен жыл сайын къырал ахча да береди. Хар къойгъа бир, якны тишисине оноучулары кюз артында келишим этедиле. Анга кёре тёлюню 80 процентин сакъларгъа эмда ёсдюрюрге керекديле, андан кёп болса уа, артыгъы къойчуларгъа къалады.

Алайды да, колхозла болуччу заманда айтыучулай, хар жюз ана къойдан аллай бир къозу алыргъа хар ким да итинеди десек, ётюрюк боллукъ тюйюлдю. Нек дегенде къошдагъыла кеслерини малларындан да къаллай бир сюйселе да тутаргъа эркиндиле. Сора къойланы юлгюлю юйюр ёсдюргенин белгилегенди эмда аны жашауундан бир къауум шартла келтиргенди. 1938 жылда Къызыл Аскерде борчун толтурургъа барып, олсагъат уруш къазауатха киргенди. Запад Украинанды азатлаугъа къатышханды, артда 132-чи стрелковый полкну 27-чи дивизиясыны санында Финляндияда сермешгенди. Аны кибикле немисли фашистлеге 1941 жылны июнь айында биринчиле болуп тюбегендиле. 1943 жылда уа 3-чю Белорус фронтну къауумунда Кенигсберг ючюн къаты сюелген кючлю немисли частыла бла сермеше киришгенди. Къазауат жыллада этген кишилиги ючюн Ата журт урушну 1-чи даражалы орденини эмда Махтаулукъ орденни кавалериди, Къызыл Жулдузну ордени, «Германияны хорлагъаны ючюн» майдалла бла да саугъаланнганды.

Къоншулары Башир, Альберт Даовла, Солтанланы Абдуллах, Кучменланы Мусалим, Аналаны Жамал, Володя Бозиев,Къаншаубий Варитлов, дагъыда башхала Жибрилни юсюнден кёп ахшы сёзле айтхандыла. Элни башчысына да ветеранлагъа хурмет этгени ючюн ыразылыкъларын билдиргенديле. Аланы ыспас сёзлерине Шауа улуну сабийлери да къошулгъандыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Суратда: Митингге къатышханлары къауум.

Суратны автор алгъанды.

ХУРМЕТЛЕУ

Шалушкада - Шауаланы орам

Чегем районну Шалушка элинде орамладан бирине бу кюнледе Шауаланы Абдулланы жашы Жибрилни атын атагъанды. Анга жоралар Хорламны Юнюню аллында жюзге жуукъ юйюр жашагъан орамда митинг болгъанды. Анга ветеранны къоншулары, къызлары Азиза, Света, Фазика, жашы Айдар, туудукълары да келген эдиле.

Митингни ача, элни администрациясыны башчысы Хачим Кунижев Шауаланы Жибрилни бек уста таныгъанын, аны адамлыгъы уллу болгъанын да айырып айтханды.

-Биз озгъан заманланы эсде тутаргъа эмда тамата тёлюлеге Уллу Ата журт урушну кезиуюнде келтирген хорламлары ючюн ыспас, хурмет да этергe борчлубуз. Аны ючюн миллионланы жашаулары берилгенди, кёпленни кёз жашлары тёгюлгенди. Бюгюнлюкде ветеранла аз къалгъандыла. Жарсыугъа, ала сау къадарда этергe керекли ишлени ауушанларындан сора этебиз. Ма биогюнча»,-дегенди.

Ол Шауаланы Жибрил кимге да

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти

Документле

Малухова Эмма Мухамедовнаны Къабарты-Малкъар Республиканы Нальчик шахарыны 17-чи номерли сюд участкасыны жарашдырыучу судьясына салыуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 100-чю статьясыны 1-чи кесегини «и» пунктуна, 117-чи статьясыны 3-чю кесегине эмда «Къабарты-Малкъар Республиканы жарашдырыучу судьяларыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну 6-чы статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.Малухова Эмма Мухамедовнаны Къабарты-Малкъар Республиканы Нальчик шахарыны 17-чи номерли сюд участкасыны жарашдырыучу судьясына беш жылгъа салыргъа.

2.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председателини биринчи орунбасары
Нальчик шахар, 2012 жылда 26-чы апрельде, №1102-П-П

Р.ЖАНИМОВ

Савкуев Аслан Урусбиевични Къабарты-Малкъар Республиканы Чегем районуну 4-чю номерли сюд участкасыны жарашдырыучу судьясына беш жылгъа салыуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 100-чю статьясыны 1-чи кесегини «и» пунктуна, 117-чи статьясыны 3-чю кесегине эмда «Къабарты-Малкъар Республиканы жарашдырыучу судьяларыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну 6-чы статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.**Савкуев Аслан Урусбиевични** Къабарты-Малкъар Республиканы Чегем районуну 4-чю номерли сюд участкасыны жарашдырыучу судьясына беш жылгъа салыргъа.

2.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председателини биринчи орунбасары
Нальчик шахар, 2012 жылда 26-чы апрельде, №1103-П-П

Р.ЖАНИМОВ

Суйдимов Станислав Руслановични Къабарты-Малкъар Республиканы Чегем районуну 3-чю номерли сюд участкасыны жарашдырыучу судьясына беш жылгъа салыуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 100-чю статьясыны 1-чи кесегини «и» пунктуна, 117-чи статьясыны 3-чю кесегине эмда «Къабарты-Малкъар Республиканы жарашдырыучу судьяларыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну 6-чы статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.**Суйдимов Станислав Руслановични** Къабарты-Малкъар Республиканы Чегем районуну 3-чю номерли сюд участкасыны жарашдырыучу судьясына беш жылгъа салыргъа.

2.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председателини биринчи орунбасары
Нальчик шахар, 2012 жылда 26-чы апрельде,№1104-П-П

Р.ЖАНИМОВ

Тогъузаланы Мухарбийни жашы Муратны Къабарты-Малкъар Республиканы Нальчик шахарыны 15-чи номерли сюд участкасыны жарашдырыучу судьясына беш жылгъа салыуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 100-чю статьясыны 1-чи кесегини «и» пунктуна, 117-чи статьясыны 3-чю кесегине эмда «Къабарты-Малкъар Республиканы жарашдырыучу судьяларыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну 6-чы статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.**Тогъузаланы Мухарбийни жашы Муратны** Къабарты-Малкъар Республиканы Нальчик шахарыны 15-чи номерли сюд участкасыны жарашдырыучу судьясына беш жылгъа салыргъа.

2.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председателини биринчи орунбасары
Нальчик шахар 2012 жылда 26-чы апрельде №1105-П-П

Р.ЖАНИМОВ

Шорманова Алла Алексеевнаны Къабарты-Малкъар Республиканы Нальчик шахарыны 16-чы номерли сюд участкасыны жарашдырыучу судьясына беш жылгъа салыуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 100-чю статьясыны 1-чи кесегини «и» пунктуна, 117-чи статьясыны 3-чю кесегине эмда «Къабарты-Малкъар Республиканы жарашдырыучу судьяларыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну 6-чы статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.**Шорманова Алла Алексеевнаны** Къабарты-Малкъар Республиканы Нальчик шахарыны 16-чы номерли сюд участкасыны жарашдырыучу судьясына беш жылгъа салыргъа.

2.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председателини биринчи орунбасары
Нальчик шахар, 2012 жылда 26-чы апрельде, №1106-П-П

Р.ЖАНИМОВ

Оноу

Чекден озгъан ырысхыгъа - кёбейтилген налог

Тёрт жылны баргъан даулашладан сора Правительство кесини ахыр жыйылыуунда налогланы эм чекден озгъан байлыкъланы юслеринден ахыр оноуну этгенди. Финансланы министрини орунбасары Сергей Шаталов журналистлеге билдиргенине кёре, чекден озгъан байлыкълагъа энчи налогла салынырыкъ тюйюлдюле, алай эсе да багъалы машиналаны эм элиталы журтланы иелери кёбейитилген налогла тёлерикдиле.

-Чекден озгъан байлыкъгъа деп энчи налог боллукъ тюйюлдю. Бу проблеманы кючлери уллу болгъан автомобильлеге транспорт налогланы кёбейтиу эм багъалы журтлагъа налогла салыу системаны прогресс амалын хайырланыу бла тамамлар мурат бардыы,- дегенди Шаталов.

Аны айтханына кёре, 410-дан аслам ат кючлери болгъан автомобильлеге транспорт налог салымланы кёбейтирге деп оноу этилгенди. Ол санда Maybach, Lamborghini, Ferrari, Maserati, Bentley, Aston Martin, Rolls-Royce, Chevrolef Corvett, аныча алтышар литр къоратыучу Mercedes эм BMW машиналаны жетинчи сериясына. Аны бла бирге 2000 жылгъа дери чыгъарылгъан эм спортивный машиналагъа налог салымла кётюрюллюк тюйюлдюле. Аллай машинала уа къыралда 20 минг боладыла, аланы 7 минги Москвада, 1 минги Москва областындадыла, къалгъанлары Россейни территорияларындадыла. Регион властыла ол налог салымланы кеслери тап кёргенлерича жыяргъа эркиндиле.

Документде болгъан болумлагъа кёре, уллу кючлери болгъан мотоцикллеге, (двигательлерини кючлери 130-150 ат кючлюлеге), гидроциклеге (150 ат кючю эм андан да кёп кючлери болгъанлагъа), катерлеге эм яхталагъа (300 ат эм андан да кёп кючлери болгъанлагъа) беш кере кёбейтирикдиле орталыкъ налог салымланы. Багъалы тепдирилмезлик ырысхылагъа кадастр багъаларыны 0,005 процент чакълы бир налогла салынырыкъдыла, 100 миллион сомдан башлап 300 миллион сомгъа дери – 0,1 процент, 300 миллиондан багъалылларына уа – 0,3 процентге дери.

Айтылгъанына кёре, эсиртиучю ичилеге да налог кёп боллукъду: бир литр ичиге 2014 жылдан 2015 жылгъа дери 500 сомдан 600 сомгъа дери (2012 жылда 300 сомгъа дери кётюрюлген эди), сигаретлеге эм папирослагъа акцизле да 2015 жылда хар мингисини багъасы 960 сомгъа дери кёбейирикди, +9 процент. Бир мингисини бек уллу розница багъасы 1.250 минг сом боллукъду.

«Газпромну» да унутмагъандыла. Шаталовну айтханына кёре, 2015 жылны 1-чи июлюндан башлап, НДПИ-ни кёбейе баргъаны бла байламлы монополистлеге, производитель ким болгъанына да къарамай, бир минг кубометр газ ючюн 1062 сом налог саллыкъдыла. Аны бла бирге индексациялау да жылгъа эки кере бардырыллыкъды – 1 - чи январьда эм 1-чи июльда.

Андан сора да, Правительство 94-чю федеральный законну алышындырлыкъ «Федеральный контракт системаны юсюнден» законну да къабыл этгенди. Анда айтылгъанына кёре, Финансланы министерствосуну бла ФАС-ны араларында бир бирге келишмелюкде барды. Правительство аланы кетерирге кюрешмей, шёндюгю вариантын Къырал Думаны къарамына берирге деп оноу этгенди.

Экономика жаны бла айнытыуну министерствосуну башчысыны орунбасары Михаил Осеевский айтханга кёре, аны Къырал Думаны биринчи вице-спикери Александр Жуков документни тап жарашдырыргъа болушур деген муратдады.

Интернет.

Юбилей

Петр Мацевич Ивановну аты бизни къыралдан тышында да белгилиди. Ол кибернетика, информатика, управление эм экономика-математика моделирование жаны бла уллу алимди. Техника илмуланы докторуду, профессору. Мюнхенде, Нью-Йоркда, Россейде илму академияланы халкъла аралы академигиди, Англияны Кембриджде халкъла аралы сообществосуну Орденини членди. Аты АБШ-да чыкъэан «5000 персон мира» деген китапха къошулгъанды. РФ-ни илмусуну сыйлы къуллукъчусуду. Республиканы Башчысында къыралэан Жамауат советни членди, КъМР-ни Жамауат палатасында илму, билим бериу, жаш тёлю политика эм спорт жаны бла комиссиягъа башчылыкъ этеди.

Бу кюнледе Пётр Мацевичге 70 жыл толады. Аны бла байламлы,анга тюбеп, жашау жолуну, илму ишини, дагъыда кёп башха затланы юсларинден сёлешгенбиз.

«Мен кишиге да къуллугъу неда байлыгъы ючюн сый-намыс бермегенме»

-Мен уллу юйюрде ёсгенме, сегизинчи сабий эдим,-деп башлайды ушагъын Пётр Мацевич.- Атам, анам да элде тууп,ёмюрден ахыргъа анда жашагъан адамла эдиле. Ала бир бирлерин бек сюйгенديле, бир бирлерине уллу намыс бериучюлери эсимдеди. Аны айтханым, адамгъа ёзден адепкылыкъны билими,окъууу угъай, Аллах береди. Мен аланы бир бирлерине уллу сёлешип кёрмегенме. Ала бизге хар жаны бла да юлгюлю эдиле.

-Ишлел да эртте башлагъан болур эдингиз?

-Урушну кезиуюнде сабийле терк абадан болуп къаладыла. 7-8 жылларында иште тухтамагъан хазна жокъ эди. Ма биз,эски черекчи сабийле да, алай эдик. Ауур ишде тюйюлгенибиз бизни чыныкъдыргъанды. Жетинчи классны бошагъанымдан сора уа арба бла колхозну кюфлерине тирлик ташыгъанма. Алай бла математика бла кюрешиндеи алгъа атны сыртын сынагъанма.

Уллу къанындашларымы хайырындан а онг болгъаны къадар кишиге жендирмезге, хорламгъа итинирге юйренгенме. Ала мени тенглерими жыйып, бизни тутуштдура эдиле.

Эрттеден ишлеп башлагъаным ючюн мен къарыулу, бекём болгъанма. Кесим да бир ишни тутсам,аны ахырына жетдиргинчи, тынчая билмейме. Ол кылыгъысын спортда да болушханды, ауур, женгил атлетика, волейбол, баскетбол бла да къаты кюрешгенме. Спортну устасы деген атха да тийишли болгъанма.

-Физикагъа бла математикагъа уа къалай бла жол салгъансыз?

-Ол а устазым Абдул Алхасович Тиевни хайырындан болгъанды. Ол мени математикагъа, физикагъа хунерлигими эслеп, манга дерследен тышында да заман бёлюп, къыйын задачала бере эди. Андан сора бийик окъуу юйге кирирге мурат этеме. Бауман атлы училищеге экзаменле береме. Болсада жашаулары келген атамы бла анамы мени анда окъутур онглары жокъ эди. Не этерик эдим, артыкъ ыразы болмай, КъМКЪ-ну математика факультетине киреме. Алай къадар манга тюз сайлау этдиргенин бир ауукъдан ангылагъанма. Артдан - артха кибернетика илму мени кесине бекден-бек тартып баргъанды.

-Ол заманда аны ётюрюк илмугъа санагъан ушайдыла да?

-Совет Союзда алай суна эдиле, башка къыралларда уа ол кюч ала бара эди. Украинаны Илмула академиясында да аны бла академик Глушковну башчылыгъында къаты кюрешгенле бар эдиле. Ары уа къыралны бийик окъуу юйлерин бек иги бошагъанланы ала эдиле. Мени да аспирант этип алгъандыла. Анда диссертациямы къоруулайма да, физика-математика илмуланы кандидаты болама. Ишлел да анда башлагъанма.

Республикагъа къайтханымда уа, КъМР-ни «Эльмолктехникасында» Эсеплеучю арагъа башчылыкъ этгенме. Мени илму ишлериме кёре республикада тюрлю-тюрлю даражада башчылыкъ этиную автоматизациялангъан амалы жарашдырылгъанды. Аны хайырындан 70-чи жылланы ахырында 80-чи жылланы уа аллында СССР-де онлайн регион технологияла биринчи кере хайырланылып башланнган эдиле. Аны ючюн СССР-ни Министрлерини Советини къадары сакъларгъанын жазгъан эдим. Артда 2001 жылда уа Москвада автор коллективни санында «Россия цивилизация: этнокультурные и духовные аспекты: энциклопедический словарь» деген китап басмаланып чыгъады. Манга берилген кесекде политик сепаратизмни башланыуун эмда «Центр-периферия» деген теориясны ачыкълайма. «Федерализм» деген журналда «Каким быть завтра федерализму в России» статьяны басмалайма.

Болсада илмугъа бир затны да къошмайма. Мен дуниясны кёп жерлеринде болгъанма, айныгъан экономикалары болгъанла илмугъа ахчаларын кызыгъанмагъанларын кёргенме. Ол бек керек болгъанын, ансыз къыралны аллында салынгъан борчланы тамамларгъа къыйын боллугъун ала бек иги ангылайдыла. Россейли илмуну борчун да мен анда кёреме. Къабарты-Малкъар илму араны да ма ол мурат бла къурагъанма. Ол жетишими ишлел келгенли 19 жыл болады.

- Жыйырманчы ёмюрню ахырына Север Кавказны республикаларында промышленность оюлгъан эди, эл мюлкде да болум андан аламат тюйюл эди. Бек башы уа-халкъланы араларында айырылыукъ ниетле жайыла баллагъан эдиле. Ол къыйын заманлада сёзюгюз, ишигиз бла да жамауатха жарагъанигъызны кёпле айтадыла.

-90-чы жылланы башында Къабарты-Малкъарда мамырлыкъ сакъланнган эсе, ол республикада акъыллы, тюз оюм эте билген, бийик культуралы эмда халкъланы къарындаш шёхлукъларыны хайырындан болгъанды. Мен ол заманда къабарты халкъны конгрессини председателини заместители эдим. Къабартыны бла Малкъарны араларында чеклени тохташдырыу жаны бла эксперт комиссиягъа башчылыкъ этерге керек эди. Алай мен чеклени айырыгъа чыгъа жарамайды деп, къаты сюелген эдим. Эки халкъны келечилери бла дайым да сёлешип, арада юлеш башланса, уллу къаугъа болмай къаллыкъ тюйюлдю, ол а, сёзсюз, саулай Россейге да палах келтирликди, нек дегенде битеу юг жанында да от къабынгъа боллукъду деп, ангылатыргъа кюрешгенме.

-Сиз Информатиканы институтун, географияны эмда социально-политика тинтиулени аралары да ачхансыз. Аны бла ёхтемленирге боллукъсуз.

-РАН-ны мен башчылыкъ этген Къабарты-Малкъар илму арасында сегиз илму учреждение, эки ара,эки да обсерватория бардыла. Алада 500-ден аслам алим урунады. Илму маххемелени саны бла бизге тенг болгъанны тапхан къыйынды. Арны регионну айныуна уллу къыйын салгъанын республикабызны Башчысы Парламентге Посланиясында да белгилегенди. «Къабарты-Малкъар Республиканы 2030 жылгъа дери айныгъыну стратегиясы» дегенча уллу эмда магъаналы иш да бизни къатышыуубуз бла жарашдырылгъанды.

-Бусагъатда уа къаллай илму иш бла кюрешесиз?

-Шёндю «Устойчивое развитие России: утопия или реальность?» эмда «Алгоритмические алгебры и модели управления» деген эки монографияны хазырлап, басмагъа бергенме. Озгъан жыл а бизни къатышыуубуз бла «Стратегия развития Кабардино-Балкарской Республики до 2030 года» деген ат бла да уллу иш жарашдырылып, Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну эм Парламентини сюзюоюне берилгенди.

-Сизни таныгъанла уллу жюрек халаллыгъы болгъан, терсликге чырт да тёзмеген адамды, чынты дипломатды, дейдиле. Кесигиз а башхалагъа къалай багъа бичесиз?

-Мен адамлагъа къуллукълары неда байлыкълары ючюн сый – намыс, хурмет да бир заманда бермегенме. Бек алгъа адамлыкъ шартлагъа къарайма. Аны бла бирге билим алыргъа итинггеленди, алгъа талпынгланланы, къыйынлыкъдан албуугарта билгенлени да жаратама. Башкагъа зорлукъ этиную кёрюп болмайма. Коллективинги иш кёллю болурун, келишиулю ишлерин сюе эсенг а, дипломат бола билирге да керекге.

-Юйюр жашауугъуз бла уа насыбыгъыз тутханмыды?

-Хау, дет таукел айталыкъма. Юй бийчем Светланагъа бек ыразыма. Жашауумда болдургъан жетишимлени иги кесеги ма аны хайырындандыла дерге боллукъма. Биз къыз бла жаш ёсдюргенбиз, тёрт туудугъубуз барды.Кертисин айтсам, аладыла мени бек улуу жетишимлерим.

Ушакъны **ХОЛАЛАНЫ Марзият** бардырыгъанды.

БЕППАЙЛАНЫ Маштайны жашы Сергей

Къабарты-Малкъарны культурасында ишлегенлеге уллу бушуу сынаргъа тюшгенди. Ахшы адам, КъМАССР-ни сыйлы артисти,Къабарты-Малкъарны Ленинчи комсомолуну саугъасыны биринчи лауреаты, халкъ эм эстрада жыр искусствону айнытыугъа къыйын салгъаны ючюн «Амра» деген адыг миллет саугъагъа тийишли болгъан Беппайланы Маштайны жашы Сергей жашауун 77-жыллыгъында ауушханды.

Беппайланы Маштайны жашы Сергей 1935 жылда 9-чу майда Къабарты-Малкъар АССР-ни Тёбен Чегем элинде туугъанды. Аны ариу ауазы, жырларгъа фахмусу болгъаны сабий заманында окъуна эсленнген эди. 1956 жылда ол Къыргъыз къырал музыка-хореография училищени жыр бёлюмюн бошагъанды. Ол жыл окъуна туугъан журтуна къайтып, Нальчик шахарда урунуп башлагъанды. Биринчи ишлеген жери «Кабардинка» къырал жыртепсеу ансамбль болгъанды. Ызы бла КъМР-ни къырал филармониясына киргенди.

Бу сюе жылдан артыкъ заманны ичинде Сергейни ауазы бек узакъ элде окъуна хар юйде радиодан бла телевизордан эшитилде эди. Беппай улуну программасында кёп тюрлю жырла болгъандыла:жигитликни махтагъан, сооймекликни юсюнден эмда масхара жырла. Сергей Маштаевич къатышмай республикада бир тюрлю жамауат-политика эмда культура иш болмагъанды. Москвада, СССР-ни республикаларыны ара шахарларында да Къабарты-Малкъарны литературасыны бла искусствосуну кюнлери ансыз бардырылмагъандыла.

Къабарты-Малкъарны халкъы бек сюйген артистледен бири болуп, ол жыйырманчы ёмюрню алтмышынчы жыллларында, Север Кавказны республикаларында кибик, СССР-ни кёп регионларында да гастролларгъа жюрюгенди. Таулуланы биринчи профессионал жырчылары Беппайланы Сергей халкъыны унутула баргъан кёп жырын бла макъамын жангыртгъанды. Жюреги бла жырланнган жыр а эсде кёпге къалыууду. Ма аны усталыгъын хайырындан кёп жырланы ёмюрлери узакъ болгъанды, тёлюден-тёлюге ёте барады.

1963 жылдан башлап 1989 жылгъа дери Беппай улу КъМР-ни радиосуну бла телевидениясыны хоруну солисти болуп тургъанды. Керти да халкъ жырчыны репертуарында республиканы белгили композиторлары къурашдыргъан эки жюзден артыкъ жыр болгъанды. Грамзаписни битеусюз студиясы аны жырлары бла отуздан артыкъ пластинка чыгъаргъанды. Аны кесини энчи эмда юбилей концертлеринден а дуния бла бир телефильм алынгъанды. Ала КъМР-ни радиосуну бла телевидениясыны алтын фондуна киргендие.

Къабарты-Малкъарны жыр искусствосун айнытыугъа уллу къыйын салгъаны ючюн Беппайланы Маштайны жашы Сергей кёп правительстводу саугъалагъа тийишли болгъанды, ол санда СССР-ни Баш Советини Президиумуну Указы бла «За трудовую доблесть» деген майдал бла, тюрлю-тюрлю жыллада Украинады, Туркмениясы, Латвияны, Ростов, Липецк, Смоленск областларыны эмда Север Кавказны республикаларыны сыйлы грамоталары бла саугъаланнгъанды.

Жюргегини жылыуундан адамлагъа юлюш эте, ол аладан ыразылыкъ алгъанды, намыссый да кёргенди. Беппайланы Маштайны жашы Сергейни жарыкъ сыфаты бизни эсибизде къаллыкъды.

Каноков А.Б., Чеченланы А.А., Гертер И.К., Жамборов В.С., Жилов В.Х., Баков Р.Б., Бозиев Н.М., Вороков В.Х., Гасташева Н.К., Жанимов Р.М., Зумакъулланы Б.М., Зумакъулланы Т.М., Кумахов М.Л., Макытланы С.И., Рахайланы А.И., Саенко Т.В., Сарбашланы А.М., Созайланы А.С., Таов П.К., Таукенланы Г.М., Темирканов Б.Х., Уянланы К.Х-М., Фиров Р.Б., Хагасов З.А., Черкесланы Г.М., Эркенов Т.Х., Эфендиев К.К.

Миллетни кюмюш ёнлю жырчысы

Ахыры. Аллы 1-чи бетди.

Фахмулу артистле сахнаны не бек сюйселе да, андан заманында кетгенни сайлагъандыла. Ала къараучугъа къартая, ауруу хорлай баргъан сыфатларын, санларын кёргюзтюрге сюймегендиле, аны эсинде жашлай, ариулай къалыргъа излеп.

Беппай улу да ол жол бла баргъанды деригим келеди. Алай ол сахнадан кетгенликге, къараучу аны ариу, чырайлы сыфатын, жумушакъ ауазын, жырларын унутмагъанды. Жарсыугъа, арт да КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары Уянланы Кязим Сергейни республиканы музыка искусствосуна салгъан уллу кыйынлыгын чертгенди. Ол саулай Къабарты – Малкъарны да ёхтемлигиди, аны фахмусу барыбызны да байлыгъыбыз эди, дегенди. Беппай улуну жашауу сюйген иши бла байламлылыгъын да чертгенди Уяна улу. Ызы бла жырчыны жууукъ – ахлуларына да къайгъы сёз бергенди.

Парламентде культура жаны бла комитетни таматасы Рахайланы Анатолий: «Мен Парламентни аны фахмусу, билими да осалыракъ жырны окъуна ариу этерге жетишгенин эсгергенди.

Музыка театрны солисти Хасан Макоев бла уа Беппайланы Сергей къоншуда жыйырма жылдан артыкъ жашагъанды. Ол шёхуна кёпле халкъ жырчыгъача къарагъан эселе, манга уа Сергей тамата къарындашым кибик эди, дегенди. Макоев жырчыны юсюнде таулу адамны, тууган республикасыны чынтты патриот шартларын да белгилегенди.

Жырчыны ахыр жолгъа ашырыргъа жерлешлери да келген жыллада Сергейни саулугъу осалгъа айланып, анда –мында кёрюнмегенлике, тудукъларыны бла орамда айланнганын кёрюргe боллукъ эди. Хар тюбегенинден, жарыкъ болуп, адам уя жашауну сюергe, тюнгюлмезге кереклилигин айтып: «Дуния хар не да сюймекликденди»,- дегенди. Аны жырларында да сезилгенди ол сезим.

Бушуу митингде сёлешгенле да Беппай улуну фахмулулугъуну, сюйдюмлюлюгюню, адам ышанларыны юсларинден айтхандыла. Аны ачхан, бардыргъан атындан угъай, кесими атымдан сёлеширгe сюеме»,- деп баллагъанды сёзюн. Ол жырчыны эрттеден бери таныгъанын, анга «Серёжа» деп айтханын да билдиргенди. Миллетни эсинде уя Сергей аны бек сюйген халкъ жырчысына къаллыкъды, дегенди Анатолий Исмайыловичь.

Поэт Созайланы Ахмат биогюн халкъыбызгъа мудах кюн болгъанын, жаланда кесибизни Беппай улу биргебизгеди, деп жапсарыргъа боллугъун айтханды. Сора Сергей бла радиода ишлегенин, сунлай ишлеп башласа, къыйын болуманны кезиуонде социально-экономика бла байламлы къоранчланы азыракъ этерге, ол санда адамланы ачыуларын эм аланы ыразыкъларын, сакъларгъа да боллукъду. Дагъыда, ол ишни кёрау, болушлукъ ишлегенлеге Россей Федерацияны регионларындача, экстренный службала жумушларын тохтаудырылгъан стандартлагъа кёре бир кибик тамамларыкъдыла.

Бизни корр.

КЪОРКЪУУСУЗЛУКЪ ЖАШАУ

Къайсы этаж игиди

Пожарныйни оюму

Отну къоркъуусузлугъун жалчытыучу окъуу араны оноучусу Сергей АФАНАСЬЕВ:

- Адамны жанына къоркъуу тюшген болумну юсюнден айтханда, бек къоркъуусузу этажла биринчи эм экинчи этажладыла. Нек дегенде къоркъуулу кезиуде аланы терезелери бла тышына секирирге боллукъду, темир чалдиширге жокъ эселе. Ол къошакъ мадар боллукъду юйден терк чыгъаргъа керек эсе. Биринчи этаждан болушлукъсуз окъуна секирип тюшерге онг барды, башха мадарла эте кюрешмей. Экинчи этаждан адамланы къутхарыуда къолгъа тюшген затланы хайырланыргъа боллукъду. Сёз ючюн, терезе тюбюнде къалын жабыуну тёрт мюйюшюнден тёрт адам тутуп, экинчи этаждагъы адамла анга секирип тюшаллыкъдыла. Ючюнчю эм андан башындагъы этажладан ол амал бла бир киши да къутуталлыкъ тюйюлдю.

Бек къоркъуулулары уа 27-чи этаждан башлап андан башындагъы этажладыла. Бек иги, шёндюгю тыш къыралы, созуулуу басчычла окъуна 90 метрден бийикге жеталмайдыла. Алай басчычла уа Москваны пожарникларини кёбюсюнде жокъдула. Андан бийикдеги этажладан а адамланы жаланда вертолётла бла къутхарыргъа боллукъду.

Не деесек да, шёндю XXI ёмюрдю, алай эсе, хар ким да сатып алаллыкъды энчи тюкенледен авария-къутхарыучу, къыйынлыкъгъа тюшгенде болушурукъ затланы. Бийикдеги этажладан къутхарыргъа жарарыкъ, самоспасатель деген, тыйгъычлары, адам олтурурча жабыудан этилген жери да болгъан люлка, жиндеен жарашдырылгъан система да бардыла. Бийикде болмагъан этажладан жилледен этилген басчычла да тюшюрге боллукъду.

Этажланы онглулукълары

БЕК БИЙИКДЕГИ ЭТАЖДА

Юйге от тюшсе, адамлагъа юйню башындан болушургъа боллукъду. Башха онгла да бардыла. От жагъа къураргъа эркинлик жаланда бу этажгъа бериледи.

25-чи ЭМ АНДАН ДА БИЙИКДЕГИ ЭТАЖЛАДА

Жууукъда промышленность предприятие жокъ эсе, бек таза хауа эм бек иги панорама кёркюмдю да мындадыла. Бийик юйледе баш этажладагъы фатарла жылы болуучудула (жылыу башына тартылады).

8-чи ЭТАЖДА

Бу этажда эм андан бийикдеги этажлада фатарла бек жарыкъла боладыла. Терекле андан энишледе къалгъанлары себепли.

7-чи ЭТАЖДА

Битеу кёп этажлы юйлени алгъанда, ортадагъы алтын этаж олду. Автомобильледен чыкъэан газлы тютюнледен бийикдеги, бери къаугъала да аз эшитиледиле, бийикликни къоркъуулулугъу да аз сезиледи.

4-чю ЭТАЖДА

Экология жаны бла алып къарагъанда, бу этаждан башлап 7-чи этажгъа дери бек къоркъуусузлагъа саналадыла. Автомобильледен чыкъэан улу газла 1-чи-3-чю этажланы тенгишлериндe жыйылгъанла, промышленность предприятияла хауагъа чачхан газла, кир букъула уа 8-чи-16-чы этажланы тенгликлеринде тохтаучудула.

3-чю ЭТАЖДА

Эски беш къатлы юйледе 3-чю этаж бек иги этажгъа саналгъанды, мылыпы подвалдан да, сууну тыялмагъан юй баштан да бир кибик юзакълыкъда болгъаны ючюн. Хрущёвка юйледе энтта да ол болум магъанасын тас этмегенди.

2-чи ЭТАЖДА

Юйге от тюшсе, фатардан болушлукъсуз чыгъаргъа боллукъду. Къартайгъан адамлары эм сабийлери болгъан юйледе да бу этаж игиди.

1-чи ЭТАЖДА

Юйге от тюшсе, жер тепген болса, юй оюлса эм башха аллай къыйынлыкъла болсала, бек къоркъуусуз этажды. Биринчи этажны фатарындан тышына терк чыкъгъан къыйын тюйюлдю.

Этажланы онгсузлукълары

БЕК БИЙИКДЕГИ ЭТАЖДА

Статистика шартларгъа кёре, бу этажда тоналыу къоркъуу бек уллуду (башхаладан эсе бу этажда жашагъанланы терк-терк тонайдыла). Эски юйлени биринчи этажларында вентиляция бек осал, сууну басымы да къарыусуз болуучудула, фатарланы башларындан суу да акъмай къалмайды.

25-чи ЭМ АНДАН ДА БИЙИКДЕГИ ЭТАЖЛАДА

От тюшген болса, бек къоркъуулу этажды. Лифт ишлемей тохтаса, юйден терк чыгъаллыкъ тюйюлсюз. Улу газла да тюбюнден башына тартынадыла.

8-чи ЭТАЖДА

Жууукъда букъуландыргъан ожакълары бла промышленность предприятияла бар эселе, аланы газлы тютюнлерини зараны 8-чи -16-чы этажлагъа да жетеди.

7-чи этажда

Психикалары тутхучлу болмагъан, эм жюреклери эм къан тамырлары ауругъан адамла бу этаждан бийикдегиледе жашамасала игиди.

4-чю ЭТАЖДА

Сиз саулукъгъа адам тюйюл эсегиз, лифт ишлемей тохтаса – ол къара палахды. Не къадар бийикде жашай эсегиз-биютюнда.

3-чю ЭТАЖДА

Лифт ишлемеге, фатаргъа мебельни ташыу бек къыйын иш боллукъду. Андан бийикдеги этажлагъа уа – биютюнда.

2-чи ЭТАЖДА

Биринчи этаждагъы проблемаладыла мындагъыла да, жаланда бир кесек азыракъ ёлчемде.

1-чи ЭТАЖДА

Статистикада айтылгъанына кёре, бу этажда жашагъанланы терк-терк тонайдыла гудучла, башха этажда жашагъанла бла тенглешдиргенде. Кеси да бек къаугъалы этажды. Газ бла ууланнган хауаны солуйбуз. Эски юйледе мылыды, подвалладан осал ийис, ургъуйла дайым жайылып турадыла.

Риэлторну оюму

Москвада риэлторланы Гильдияларыны советини члени **Роман ВИХЛЯНЦЕВ**:

-Биринчи этажда фатарны, алгъынча, сатып алыргъа сюймейдиле адамла, бу башха этаждагъы фатарланы багъаларындан эсе 10-15 процентге учуз болуп сатыладыла. Хрущёвка юйледе уа аллай фатарланы багъалары 20 процентге дери учуз болуучудула. Аны да сылтаулары бардыла: биринчи этаж хар заманда да къаугъалыды, машиналадан чыкъгъан газлы тютюнле да, мылыпыкъ да, подвалдан ургъан суукъулукъ да былайдадыла, гудучла да терезе бла фатарыгъызгъа кыйналмай кирликдиле. От тюшюную айтмасакъ, ол проблемала кюн сайын баш ауруладыла. Аллай проблемала, эски юйледеча, жангы юйледе да кёпдюле. Жаланда ахыр жыллада ишленнген журтлада биринчи этажлагъа проблемаларын кетергендиле – энди аланы эконом-классылада окъуна, адам жашарча этмейдиле.

Ахыр этажладагъы фатарланы юслеринден айтханда, ала да учузракъ сатыладыла (биринчи этаждагъылача учуз болмасала да). Шёндюгю юйледе башындан суу агъады деген проблема жокъду – алада юйлени чардакъларында техника этажла бардыла, ол себепден ахыр этажда фатарла да учуз тюйюлдюле, къалгъанладан эсе. Аны кёюй, элиталы юйледе бек башындагъы этаждагъы фатарла багъалыдыла – аланы иелери юй башында пентхаусла къурагъанла боллукъдула.

Кёп этажлы стандарт юйледе бек иги фатарлагъа 4-чю-8-чи этажладагъы фатарла саналадыла. Жангы юйледе ала бек алгъа эм тынч да сатыладыла.

Басмагъа **Елена АРАКЕЛЯН** хазырлагъанды.
«Комсомольская правда» газет.

Башламчылыкъ

Оператив службала бир номерден чакъырыллыкъдыла

Къабарты-Малкъар Республиканы оператив службаланы чакъыргъан бирикген «112» деген бир номер боллукъду. Аны юсюнден Россей Федерацияны МЧС-ини КъМР-де Баш управлениясыны таматасы Сергей Шагин билдиргенди. «Ол республикада экстренный эм оператив службаланы бир номер бла чакъыргъан территориялы эм юлешиучю системаны муниципальный къуралыуланы диспетчер службаларыны мурдорунда ишлеп башларыкъды. Стационар эм сотовый телефондан сёлешген адам 112 номери алып сёлешсе, ол Бирикген, дежурналыкъ этген диспетчер службаГа тюшерикди эм жумушуна кёре, сюйген бёлюмню келечилерин чакъырыргъа онг чыгъарыкъды», - деп чертгенди Шагин.

Башда сагъынылгъан системаны кийириу адамланы чакъырыуларына терк окъуна эс бурургъа эм тамамларгъа себеплик этерикди эм оператив службаланы бирлешип ишлерча онглары боллукъду. Андан сора да, ол служба толусунлай ишлеп башласа, къыйын болуманны кезиуонде социально-экономика бла байламлы къоранчланы азыракъ этерге, ол санда адамланы ачыуларын эм аланы ыразыкъларын, сакъларгъа да боллукъду. Дагъыда, ол ишни кёрау, болушлукъ ишлегенлеге Россей Федерацияны регионларындача, экстренный службала жумушларын тохтаудырылгъан стандартлагъа кёре бир кибик тамамларыкъдыла.

Бизни корр.

АНГЫЛАТЫУ

Таксиде ким эм къалай ишлерге боллукъду?

Быйыл биринчи июльдан башлап адамланы бла жюклени эркинликсиз ташыгъан водительлени административ жууапха тартып башларыкъдыла, деп билдиргенди КъМР-ни Транспорт министерстволу пресс-службасындан. Ары дери уа регионла таксилени юсюнден норматив - праволу актларын 69 номерли федеральный законнга келишдирирге керекдиле.

Жангы закон жашауда болумлагъа кёре иги кесекге кенгертилгенди. Сёз ючюн, алгын бу жумуш бла кюреширге эркинлики алыр ючюн къаллай документлени жыйып берирге кереклисин регионла кеслери белгилей эдиле. Энди уа ол тизме битеу къыралда да бирчады - эркинлик алыргъа сюйгенле беш документ берирге керекдиле: заявление, паспорт, транспорт средствону регистрациясыны юсюнден свидетельствосуну копиясын, энчи предпринимательлени неда юридический лицоланы бирикген къырал реестринден тийишли къагъыт эм техникагъа къарау этилгенини юсюнден талон.

Заявлениягъа юч кюн къаралады. Ишлерге жарагъаныны бла къалгъаныны юсюнден жууап айны ичинде бериледи. Автомашинагъа жаланда бир эркинлик къагъыт алынады. Ол да бир адамгъа неда юридический лицогъа. Сёз ючюн, ол арендада болгъан машинагъа берилгенликге, аны ол автомашинаны керти иеси алмайды.

Дагыда тюрлениуледен бири: такси жумушланы жазыуда эркинлик берилген субъектге тамамлагъа жарайды. Административ чекден чыгъаргъа уа жангыз бир кезиуде боллукъду - заказ аны тийресинде этилгенде. Алай эки регионну арасында келишим этилсе уа, заказны къайсындан сюйсе да алыргъа боллукъду. Жангы закон бла таксиде юч жыл эм андан аслам стажлары болгъан водительлеге ишлерге жарайды.

Таксометрлени орнатыуну юсюнден да жорукъла белгиленнгендиле. Энди такси бир тохташдырылгъан тариф бла ишлей эсе - ол керекмейди, алай ачча заманнга неда жолну узунлугъуна кёре тёлене эсе уа, таксометрни келир жылны биринчи январына дери орнатыргъа тюшерикди.

Республикада бу жумуш бла кюрешген автотранспортну жангы жылгъа дери бир тюрсге боямазгъа дери оноулашландыла. Алай таксилени ишлерине оноу этген башха тюрлениуле уа шёндю КъМР-ни Транспорт министерствосунда жарашдырыла тургъан норматив-праволу актда белгиленирикдиле.

УЛБАШЛАНЫ Мурат

Футбол

Къараучуланы кёллерин алгъандыла

Тюнене Россейни футболдан премьер-лигасыны чемпионаты бошалгъанды. Аны ахыр турунда нальчикчи «Спартак» кеси стадионунда «Краснодар» бла тюбешгенди.

Бу къаумда ойнагъанланы араларында жаланда бу оюн тутмай эди экисине да артыкъ уллу магъана. Нек дегенде къонакъла сегиз команданы араларында биринчи тизмедеди. Спартакчыла уа аны ахырында.

Болсада тюбешиуню биринчи 20 минутунда краснодарчыла, спартакчыла да бир бири къабакъларына 4 топ кийиргендиле. Биринчини 8-чи минутда Роман Концедалов ургъанды. Ызы бла, спартакчыла къуунып бошагъынчы, Абреу эсепни тенг этеди. Алай оюнну 14-чю минутунда Болов нальчикчилени алгъа чыгъарады. Болсада къонакъланы форвардлары Ламбарский, чабыууллукъгъа ётюп, эсепни 2:2 этеди. «Спартаклы» голкипери Будаков алайда командасына болушалмагъанды.

Солуп къайтжандан соча команданы тириликлери бир кесек азайгъанча кёрюне эди. Къонакъла бир ненча чабыууллукъ этген эдиле. Аллай кезиулени биринде Захирович Марцваладзени тазир майданда жыгъады. Алайда арбитр пенальти белгилейди. Аны Мовсисян тийишлисича толтуруп, командасын алгъа чыгъарады.

Оюнда биринчи кере спартакчыла артда къаладыла. Болсада къолларын бошларгъа демей эдиле. Алай бла Роман Концедалов 76 минутда экинчи тобун «Краснодары» къабакъ эшиклерине кийирип, эсепни 3:3 этеди. Чемпионатны ахырында спартакчыла аламат оюнлары бла аны ючюн жарсыгъанланы къуундыргъанлары хакъды.

Келир сезонда «Спартак-Нальчик», барыбыз да билгенден, Футболдан миллет лигада ойнарыкъды. Аны баш тренерини къуллугъун толтургъан Тимур Шипшев команданы аллында хар тюбешиуден да хорлам бла чыгъыу деген борч салынгъанын билдиргенди.

- Жаланда алай бла къайталлыкъды команда премьер-лигагъа, - дегенди ол.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Башха командала былай ойнагъандыла:

Томь - Ростов - 2:1
Крылья Советов - Терек -1:1
Амкар - Волга - 4:1
Кубань - Динамо -1:1
Локомотив - Спартак -0:2
Рубин - ЦСКА-3:1
Анжи - Зенит - 0:2

Россейни чемпионатыны 44-чю турдан сора таблицасы

А къуум	Командала	О.	Х.	Тб.	Къ.	Т.	Оч.
1	Зенит	44	24	16	4	85-40	88
2	Спартак	44	21	12	11	68-48	75
3	ЦСКА	44	19	16	9	72-47	73
4	Динамо	44	20	12	12	66-50	72
5	Анжи	44	19	13	12	54-42	70
6	Рубин	44	17	17	10	55-41	68
7	Локомотив	44	18	12	14	59-48	66
8	Кубань	44	15	16	13	50-45	61
В къуум							
9	Краснодар	44	16	13	15	58-61	61
10	Амкар	44	14	13	17	40-51	55
11	Терек	44	14	10	20	45-62	52
12	Крылья Советов	44	12	15	17	33-50	51
13	Ростов	44	12	12	20	45-61	48
14	Волга НН	44	12	5	27	37-60	41
15	Томь	44	8	13	23	30-70	37
16	Спартак-Нальчик	44	7	13	24	39-60	34

Кёрмючге хазырланыу

«Чирик кёлню сейир дуниясы»

Быллай ат бла Нальчикде Миллет музейде 15-чи майда кёрмюч ачыллыкъды. Анга алгъа Москвада къарагъандыла. Ол ара шахарыбызда «Золотой дельфин» фестивальны чеклеринде «Звёзды мировой фотографии» деген ат бла кёрпюзтюлгенди.

Кёрмючде Къабарты – Малкъарны бек ариу, сейир жерини – Чирик кёлню – юсюнден айтыллыкъды. Ол аллай суланы ичинде жыйылгъан химия составы бла дуниядагы окъуна эм терен кёлледен бириди. Жаланда ол энчилиги ючюн саналмайды бу кёл табийгъатда бек аламат затладан бирине. Анда суну жылылыгъы жылны къайсы кезиюнде да, тюрленмей, 9 градусда турады, ол а аны теренинде минг жылладан бери жыйылгъан артефактланы сакъларгъа иги амалды.

Кёрмючде, Blue Lake Awareness деген проектден сора этилген оюмла бла шагъыйеленип, Чирик кёлню кесини тарыхы да айтыллыкъды, уллу магъаналы, архивде сакъланнган документлени да салып, аны теренинде алынныган суратланы да кёрпюзтюрюкдюле.

Бу ишни баш мураты Къабарты – Малкъарны жаухарына - Чирик кёлге -сейирни андан да уллу къозгъауду, аны башхалагъа ушамагъанын ачыкълап. Кёрмюч республиканы Правительствосуну, Черек районну администрациясыны, Орус география обществону эм National Geographic Россия журналны болушлугу бла къуралгъанды.

Мында Виктор Лягушкинни суратлары тагъыллыкъдыла. Ол National Geographic Россия журналда ишлейди, Орус география обществону бла РФ-ни Фотохудожниклерини союзуну членди, «Подводный мир» саугъаны лауреатыды, медальла бла да саугъаланнганды.

2011 жылда «Ординская пещера. Познание» деген китапны чыгъаргъанды. Аны ишлери бла Францияда, Италияда, США-да, Германияда, Польшада, Украинада да шагъыйрейдие.

Залина БОЗИЕВА,
Черек району администрацияны пресс – службасы.

ЭСГЕРТИУ

Кесибизге, башхалагъа да къоркъуу салмайыкъ

Россейни МЧС-ини Къабарты-Малкъарда Баш управлениясы жылны озгъан кезиюнде республиканы муниципальный къуралыларында къауданнга от тюшюп, кёп жарсыу ишле болгъанларын эсге салады. Жаланда март айдан бери окъуна 500 жерде ёртенни ёчюлтюрге тюшгенди. Болумну ол халы тюзелмесе, эллени кеслерине, агъачларгъа, экономика объектлеге от тюшюу къоркъуу сакъланырыкъды.

Адамланы уллу кёллюлюклери, хар затха сансыз къараулары, кеслерини граждан борчларын толтурмагъанлары табийгъатха, жамауатха да хата келтиреди. Автомашина бла кетип бара, сигаретни ёчюлтмей жол жанына быргъаганла, багуншу жандырганла, табийгъатха чыгъып солугъанла, от тюшюуден сакъланыуну жорукъларын толтыруугъа сансыз къарагъанла – ала барысы да жайлыкълагъа, къышлыкълагъа от къыйынлыкъ келтиргенледиле.

Жер иеле кеслери окъуна дачаларында, арендагъа алгъан участкаларында къауданны кюйдюребиз, тизгин жыябыз деп, от салып, заран келтиредиле.

Россейни Административ право бузукъулукъланы кодексинде от тюшюуден сакъланыуну излемлерин толтурмагъанла иги кесек тазир тёлериклерини юсюнден эсгертиледи. Аны къой, аллайла уголовный жууапха тартыладыла. КъМР-ни От тюшюуден сакъланыуну кодексини 2.1. 6.1-чи статьяларына кёре да тазир салынады.

Россейни МЧС-ини КъМР-де Баш управлениясы къырал властыны толтуруучу органлары жер-жерли самоуправленияны органлары, республиканы тийишли ведомстволары эм министерстволары бла бирге 2012 жылны жаз башы-жай айларында республиканы от тюшюуден сакълау жаны бла поломочиялырын хайырланып, надзор-профилактика эм къурау мадарла бардырады.

Россейни МЧС-ини КъМР-де Баш управлениясы.

Суу сансызлыкъны унамайды

Адам ишчи кюнден сора кёлде жуунса эм къайыкъ бла жюзюп айланса, саулугъуна игиди. Алай кёпле, алай эте, бир тюрлю жорукъгъа сыйынмайдыла. Болсада суу сансызлыкъны унамайды. Уллу кёллюлени уа аясуз жазагъа тартады. 2011 жылда КъМР-де суугъа батып 26 адам ёлгенди.

Сууда къыйынлыкъланы асламысы жюзе билмегенликденди. Аллай адам теренирек жерге киргенлей, жунчун, батып къалады. Бир-бирле уа кеслерини кючлерин билмегенлей, суу жагъадан узакъгъа жюзюп кетип, артха къайталмай ёледиле. Эркин этилмеген жерлеге кирип кеттенлени хазнасы сау къутулмайды. Бир-бир батырла уа, бийикден суугъа секирип, жашауларын юзедиле.

Быллай затны да эсде тутаргъа керекди. Сууда жууна туруп санлары къурушуп къалып да кёпле къыйынлыкъ сынайдыла. Ол а адамны чархы асыры бек сууса неда сууда кёп жюзерге тюшсе болады. Адам алай бола башлагъанын сезгенлей, аркъасы бла жюзерге эм не къадар терк суудан чыгъаргъа ашыгъыргъа керекди. Андан сора да, къолларын терк окъуна жумдурукъ этип, къаты силкиндирирге эм бармакъларын бир бирлериндан айырыргъа тийишлиди.

Санлары къурушуп башлагъан адам эки къолу бла бутларны тобукъдан энишгесинде шагъютлерин ууаргъа эм арт жанына аркъасы таба тартыргъа керекди.

Адам сууда жууна туруп чархына артыкъ бек ауурлукъ жетдирирге керек тюйюлдю, алгъа къыстау барыргъа, кюч салыу, бир халдан оздуруп къарыу къоратыу да иги бла бошалмайды. Мардадан озуу хата келтиреди. Ол тюрлю жорукъларга сакъ болгъан адам сууда къыйынлыкъладан кесин сакъларыкъды.

Россейни МЧС-ини КъМР-де Баш управлениясында «ышаныулукъну телефону»: **(8-866-2) 39-99-99**.

Россейни МЧС-ини КъМР-де Баш управлениясыны къауумунда гитче къайыкъла жаны бла къырал инспекция.

Уста къоллула

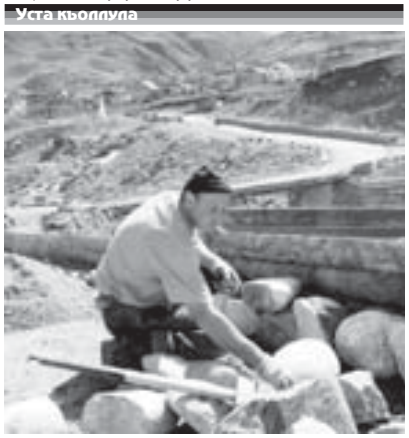

Ташдан тюрлю-тюрлю затла къаларгъа юйретген окъуу юйле болмагъанлыкъгъа, чынты усталарбыз а кёпдюле. Аны алайлыгъын тау элледе кёп тюрсюнлю ташладан къаланнган хуналаны кёрсенг ангыларсыз.

Мамайланы Сейдуллах да (суратда) бу ишде уллу хунери болгъан жашларыбыздан бириди. Ол биогюнлюкде ишчи нёгерлери бла бирге Мухол ГЭС-ге элтген жолда жер оюлмазча тынгылы буруу къалай турады.

Суратны МАМАЙЛАНЫ Алий алгъанды.

Саулукъ

Диабетден сакъларыкъ продуктла

Бир тюрлю экзотика эм аламат кухня кёрек тюйюлдюле. Хар зат да бек тынчды: къара ишхилди, алма, кертмеле - бизни чархыбызны экинчи формалы диабетден сакъларыкъ бла продуктла ма быладыла, дейдиле америкалы алимле. Ишни башы уа мындады-биология жаны бла тири веществола-флавоноидле ма бу жемишледе эм тахта кёгетледе кёпдюле, углеводлани алышынуларына ахшы болушадыла, аш орунну тюбюнде безни иги ишлетедиле.

Бу оюмгъа алимле тынгылы тинтиулени 24 жылны ичинде бардырып келгендиле. Саулукъну сакълауну америкалы миллет институтлары кёп къалмай ёмюрню тёрт юлюшюнден бири тенгли заманны ичинде 200 минг эр кишини эм тиширыуну рационларына къарап, тинтиулени бардырып тургъандыла. Алмаланы, кертмелени, къара ишхилдини дайым ашап тургъан адамлада диабетден аурургъа къоркъуу, бирсиленикинден эсе, 23 процентге азды.

Алай быллай демеклик къанларында бал туз кёп болгъан адамла башда айтылгъан продуктланы мардасыз кёп ашагъа керекдиле, деп айтыу тюйюлдю. Нек дегенде алманы эм кертмелени бир-бир сортларында бал туз бек кёпдю. Ол себепден а диабетиклге мыстыльятлы жемишлени ашагъа керекди, деген предложение бериледи.

Интернет.

КъМР-ни ПРОКУРАТУРАСЫНДА

Административ жууапха тартылгъандыла

Къабарты-Малкъар Республиканы прокуратурасы КъМР-де МВД-ны ГИБДД-сыны энчи батальонуну административ-право ишин тинтгенде, бир къаучы кемчилик тапханды. Аны оноучулары автомашиналны терезелеринде, эшиклеринде миялала жарыкъны къалай жибергенлерин ёнчелей туруп техника приборланы биле тургъанлай терс хайырланнгандыла, ётюрюк шартла туудургъандыла.

Кеф болуп автомашина жюрютген водительлени транспортларын энчи стоянкалагъа салгъан заманда, аланы терсликлери ачыкъланып бошалгъынчы, иелерине къайтарып тургъандыла. Ол кемчиликле жол-патруль службаны энчи батальонуну оноучулары оператив-къуллукъ этиу ишни къурауга тийишлисича къайгъырмагъанларыны, жолда жюрюню жалчытыуда административ право низамгъа бузукълукъ этиуню юсюнден законодательствону толтурурун мажаралмагъанларыны хатасындан чыкъгъандыла.

КъМР-ни прокуратурасыны тинтиу ишлерини итогларына кёре, Къабарты-Малкъарда ич ишлени министрине законодательствогъа этилген бузукъулукъланы кетерирге деп эсгертилгенди. Жол-патруль службаны энчи батальонуну оноучулары низам жаны бла къаты жууапха тартылгъандыла.

Спорт

Ислам Абазов - Россейни чемпионатында экинчи

Рязань шахарда студентлени араларында Россейни чемпионаты бардырылгъанды. Ары Къабарты-Малкъардан Ислам Абазов къатышханды. Жюз килограмм ауурлукъда эрише, ол тёрт кере тутушханды эм барысында да хорлам болдургъанды.

Финалда Ислам 2012 жылда дунияны чемпиону болгъан Артём Осипенко бла тюбешгенди. Тутушуутни халда баргъанды, болсада судьяла хорламны Осипенкогъа бергендиле. Нек дегенде гёжефле кийизге ахыр кере чыкъгъанларында Артём тириракъ болгъанды, деп билдиргендиле. Чемпионатны итогларына кёре, Абазовха кюмюш майдал жетгенди. Спортсменни Султан Ошхунов юйретеди.

Бизни корр.

Индиядан бет жарыкълы къайтхандыла

Индияны Нью-Дели шахарында Толу контактлы къол тутушууда (FCF-MMA) «Dominator» деген профессионал турнир бардырылгъанды. Анга Индияны, Россейни, Алжирни, Нигерияны, Суданны, Юг Осетияны, Таджикистанны командалары къатышхандыла. КъМР-ден анда кючлерин Рустам Бжихатлов (60кг), Руслан Жемухов (80кг) эм Залим Хотов (90кг) кёрпюзтендиле.

КъМР-ни Толу контактлы къол тутушуудан федерациясыны пресс-службасы билдиргеннге кёре, жашла барысы да кеси ауурлукъларында тюбешиулерин заманындан алгъа бошап, хорлагъандыла эм турнирни кубокларына тийишли болгъандыла. Дагыда россейли спортчуланы араларында Ростов ючюн эришген Заур Казиев да барды. Ол да, 70 килограммда эрише, онглу болгъанды.

Турнирни чеклеринде юниорланы араларында эришиуле да бардырылгъандыла. Анга къатышханладан бек гитчеси Къабарты-Малкъардан Алим Гедгафов эди. Кеси ауурлугъунда (26кг) эрише, онбиржыллыкъ жашчыкъ хорлап, «FCF устасы, къара бел бау 1-чи дан» атха да тийишли болгъанды.

Алагъа майдалла, дипломла эм ахча саугъала да берилгендиле.

Россейни командасы бу эришиуледе 1-чи жер алгъанды.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Акция

Къыйынлыкъ сынагъанла кеслери къалмазча

КъМР-ни Урунуу эм социальный айнытыу министерствосу быйылны 17-чи майында: «Эслеп къарагъыз, биз мындабыз!» деген ат бла тюзюнлей телефон байламлыкъла къурайдыла. Бу иш жамауатны эсин кыйын социальный болумгъа тюшген сабийлени эмда акъылбалыкъ болмагъанланы проблемаларына бурур мурат бла бардырылады.

Ары ким да сёлешип, кыйын социальный болумгъа тюшген сабийлени юслеринден бил-дирирге боллукъду. Телефонну номери 8-800-200-66-07. Ким къаллай телефондан сёлешсе да, хакъ тёленмейди. Сёлешген адамны аты да жашырылгъан къалады.

Министерствону информация-аналитика департаментини башчысы Беккиланы Лариса айтханнга кёре, быллай иш озгъан жыл да бардырылгъанды. Ол кезиуде кыйын социальный болумгъа тюшген кёп сабий ачыкъланнганды, алагъа тийишлисича эс бурулгъанды, керекли болушлукъ этилгенди.

-Тюзюнлей телефон байламлыкъ бардырылгъан кюнде психологла да ишлеригдиле. Аны себелли ары сабийни эм ата, ананы араларында бир бирни ангыламаулукъ болса, аллайлагъа специалистле болушлукъ этерикдиле. Телефон бла сабийле кеслери, аланы жууукълары да сёлеширгe боллукъдула,-дегенди Лариса Ахматова.

Бизни корр.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан (баш редакторну орунбасары), АЛИКАЛАНЫ Владимир, БИТТИРЛАНЫ Аминат, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 47-26-22. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректора - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика бёлюм - 42-67-68,42-24-02.
Экономика бёлюм- 42-66-73.
Культура бёлюм - 42-75-82, 42-68-72.
Социальный политика бёлюм - 42-66-76, 47-27-59.
Жаштыкъкъа эм спорт бёлюм - 47-26-39, 42-66-71.
Письмола эм реклама бёлюм - 42-37-94.
Тилманчла бёлюм- 47-31-28.
Сурат алыучула- 42-75-82, 42-66-76.
Бухгалтерия - 42-30-87.
Операторла - 47-26-28, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууапладыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламы информацияны эркинликлерини къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Асламы информация органла жаны бла къырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тандырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплады. Телефонла: 76-01-28, 76-01-10

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплады. Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынгъанды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Текуланы Хауа - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары; Зезаланы Лида (1-чи, 3-чю бетле), Рахайланы Джамиля (2-чи, 4-чю бетле) - корректорла.

Тиражы 3250 экз. Заказ № 1235

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электрои почта: elbor_50@mail.ru